

Rickul/Nuckö Hembygdsförenings Medlemsblad

Nr 3 September 2023 Årgång 31

Hemvänderveckan inleddes med dansövningar på Mickogården.

Foto: Ingegerd Lindström

Rickul/Nuckö Hembygdsförening

Adress Rickul/Nuckö Hembygdsförening
c/o Svea Johansson, Sundsvik 32,
155 91 NYKVARN

Organisationsnummer 802016-5232

PlusGiro 55 68 81 - 1

IBAN: SE34 9500 0099 6034 0556 8811

BIC: NDEASESS

E-post info@rnhf.se

Hemsida www.rnhf.se

Uppgifter för medlemsinloggning:

Användarnamn: **medlem**

Lösenord: **rnhf2008**

Föreningen finns även på Facebook

Ansvarig utgivare Ingegerd Lindström

Redaktör Hans Ekman e-post haek@telia.com

Redaktionsråd Lennart Ekman, Ingegerd Lindström och Martin Wiberg

Tryckt av Larsson Offsettryck, Linköping

Medlemsavgift 200:-, ungdomsmedlem (t.o.m. 25 år) 50:-

Annonsspriser 1/1 sida 1200:-, 1/2 sida 700:-,
1/4 sida 500:-, 1/8 sida 250:-

Nästa manusstopp den 15 november 2023

Styrelse

Ordförande

Ingegerd Lindström (Höbring), Levins gränd 3,
644 32 TORSHÄLLA, tfn 070-735 53 12,
e-post kokkas48@gmail.com

Vice ordförande

Carl-Axel Adelman (Rosta), Hästmossevägen 8,
147 71 GRÖDINGE, tfn 070-696 06 32,
e-post carl.adelman@telia.com

Sekreterare

Svea Johansson (Ölbäck), Sundsvik 32,
155 91 NYKVARN, tfn 070-538 15 51,
e-post to.svea.j@gmail.com

Kassör

Anneli Blomberg (Höbring), Skogsfruvägen 57,
762 61 RIMBO, tfn 073-684 34 62,
e-post anneli.rimbo@gmail.com

Ordinarie ledamöter

Mats Bruce (Ölbäck), Hedemora, Olstorp,
635 37 ÄRLA, tfn 070-831 92 42,
e-post mats.bruce@emateq.se

Jan Stussare (Norrby), Stråkvägen 4,
184 51 ÖSTERSKÄR, tfn 070-791 81 63,
e-post jan.stussare@gmail.com

Kaisa Wikström (Ölbäck), Rökerigränd 9, 3 tr,
172 70 SUNDBYBERG, tfn 073-049 20 49,
e-post kaisa.wikstrom48@hotmail.com

Suppleanter

Lis Callenmark (Ölbäck/Spithamn) Terrängvägen 89,
129 48 HÄGERSTEN, tfn 070-854 92 92,
e-post lis.callenmark@hotmail.com

Lena Melin (Spithamn), Västerängsvägen 20,
185 39 VAXHOLM, tfn 073-806 78 02,
e-post lenamelin@telia.com

Föreningens ändamål

(citat ur stadgarna paragraf 2)

"Rickul/Nuckö Hembygdsförening är en kultur-
förening för dem som har sina rötter i Rickul/
Nucköområdet i Estland, eller av andra orsaker
känner ett intresse för området och dess historia.

Föreningen skall

- värna om och levandegöra det estlands-
svenska kulturarvet från Estland och Sverige,
både i bevarandet av historien, i nuet och i
framtiden;
- vara kontaktorgan för Rickul/Nucköborna i
Sverige, samt informationsorgan i Sverige
och Estland;
- överföra till våra yngre de traditioner vi själva
mottagit och bevarat, samt idka annan här-
med förenlig verksamhet;
- bevara och förvalta föreningens fasta egen-
dom."

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Nyheter från Estland	4
Hemvänderveckan	5-11
Cafédag i Hapsal	11
Livet på Johansgården i Höbring - del 2	12-15
På spaning i Göte Brunbergs fotspår efter den tid som flytt - del 2	16-18
Skolavslutning i Birkas	19

Ordföranden har ordet

Ingegerd Lindström

Kära vänner!

Så har ännu en sommar gått förbi. I år var det verkligen blandat väder. Juni var varm och solig, juli både sol och regn och augusti något mitt emellan. Men en sak som var mycket positivt med den här sommaren var att ni medlemmar har hittat tillbaka till Estland och Rickul/Nuckö. Det var en otrolig uppslutning i år på vår Hemvändarvecka. Varje evenemang, förutom ett, samlade cirka 60–65 personer. Det är verkligen positivt! Dessutom samlades 94 personer på stranden och det närmar sig rekord. Nåja, rekordet var 150 personer men vi närmar oss i alla fall 100-strecket.

Om hela Hemvändarveckan kan ni läsa på sidan

Roosta stugby

I år har Roosta stugby sålts och är nu sedan maj i ny regi. Nya ägare är bröderna Siim och Ott Saareväli. De tog över redan i slutet av maj och har sedan dess hunnit med att renovera tennisbanan och byggt en strandtennisbana på den tiden. Stugbyn fick också två nya bastur i början av sommaren. Senaste ägaren var John-Ivar Olson, en svensk entreprenör som startade Roosta 1990.

De nya ägarna planerar att bygga ett SPA på Roosta samt att anordna fler aktiviteter under vintertid där. De nya ägarna äger även restaurangen Dietrich i Hapsal. Om de bara äger den eller också driver den är oklart. Företaget har framförallt köpt och sålt mjölgårdar.

Årets Kulturbärare 2023

Estlandssvenskarnas Kulturråd delar varje år ut två Hans Pöhl-medaljer till personer som har gjort något för att föra fram estlandssvenskarna och deras kulturarv. I år gick utmärkelsen till Lännemaas biskop Tiit Salumäe och Aibolands museum. Biskopen har under alla år stöttat estlandssvenskarna och deltagit i

många av våra aktiviteter både i Rosleps kapell och i Hapsal. Han är en god vän till estlandssvenskarna. Tiit Salumäe avgår som biskop till jul då hans förordnande går ut och han avser inte att förlänga det.

Aibolands museum är kanske en självklar kandidat till utmärkelsen. Deras arbete på museet är ju helt inriktat på att bevara det estlandssvenska arvet och de gör ett utmärkt arbete för att se till att svenskarnas tid i Estland inte glöms bort. Med en drivande chef som Ülo Kalm har de utvidgat museiverksamheten och har nu planer på att ytterligare utöka verksamheten med ett Havscenter.

Årets Mats Ekmans stipendiat

Årets stipendium gick till Tiit Tulvik. Hennes engagemang för föreningens söndagsgudstjänst på Hemvändarveckan har varit stort och utan henne hade det aldrig gått att arrangera dessa gudstjänster. I mitt tal till henne tryckte jag på vårt goda samarbete under minst 15 år och personligen har jag också fått mycket hjälp och stöttning av henne. Hon är förutom ordförande i kyrkofullmäktige också en god vän, vilket jag också tackade henne för. Hon har under åren sett till att vi fått mycket bra musik och körsång i kapellet, och har även organiserat andra konserter där som vi kunnat njuta av. Hennes engagemang för vår förening är stort och för det tackade jag henne.

Efter att Rosleps kapell återuppbyggs så har dessa gudstjänster varit viktiga för våra medlemmar. En gång om året fylls kapellet av folk och enligt en av de estniska gästerna som var med på årets gudstjänst så var det oerhört glädjande med så många besökare i kapellet. Under årets alla månader som det är gudstjänst brukar det vara ganska få människor som deltar.

Att besöka sina förfäders kapell känns viktigt för många. Där finns

minnen av bröllop, dop och begravningar och kapellet var också en mötesplats för de hårt arbetande bönderna och fiskarna i området.

Jag hoppas att traditionen fortsätter även i framtiden.

Jubileumsår 2024

Nästa år är det 80 år sedan den stora flykten 1944. Detta skall naturligtvis uppmärksammas på olika sätt. Inom vår förening har vi inte riktigt beslutat ännu vad vi ska göra, men något blir det. Har du några idéer om vad som är viktigt att uppmärksamma i samband med jubileet så hör gärna av dig till styrelsen. Kontaktuppgifterna till oss alla finner du på andra sidan i Medlemsbladet.

Även SOV och Aibolands museum har planer på olika evenemang så kanske vi också kan samarbeta med dem. Vi kommer att ha höstens första sammanträde i september och då får vi diskutera vidare om detta.

Göte Brunbergs arkiv

Vår förening har fått ta över allt material som Göte Brunberg lämnade efter sig. Vi forslade 11 flyttkartonger till Estland och Mickogården och i sommar har jag suttit och katalogiserat allt material. Allt var inte sådant som behövde bevaras men väldigt mycket.

Hans stora intresse för estlandssvenskarna har resulterat i inte bara släktforskning utan många andra forskningsområden, både före och efter friheten.

Vi har nu etablerat ett arkivskåp, "Götes arkiv", på Mickogården där jag har antecknat det material som finns kvar och som är värdefullt för framtida generationer att ta del av. Det finns också ett stort antal berättelser som han har fått från olika personer som skrivit ner sina egna minnen från sin uppväxt i Rickul/Nuckö.

Ha en riktigt bra höst och var rädda om er!

Nyheter från Estland

Toomas Kabin

Besvärlig politisk höst

Höstsessionen i Estlands parlament, Riigikogu, förväntas bli besvärlig. Det högerextrema EKRE-partiet har sagt att man fortsätter med vårens så kallad obstruktion, det vill säga förhalande genom att lägga fram ett oändligt antal motioner. Trepartistregeringen har fått kritik för skattehöjningar, vilka inte nämnades under vårens valdebatter. Två av knäckfrågorna under hösten blir 2024-års budget samt införandet av fordonsskatt. Därutöver accepterar EKRE inte riksdagsbeslutet att ge samkönade rätt att gifta sig.

Centerpartiets problem

Det vänster-liberala Centerpartiet står inför splittring mellan en konservativ ryssvänlig fraktion under ledning av Tallinns borgmästare Mihail Kõlvart och en liberal estnisk fraktion ledd av Taaniel Kiik. Den sedan länge pyrande konflikten kom i öppen dager i början av sommaren när man inom partiet diskuterade huruvida man skulle ta emot en gåva på 300 000 euro från en afärsman.

Tallinns flygplats fyller 85

Tallinns flygplats fyller i år 85. Under förkrigstiden fanns förbindelser till Helsingfors, Stockholm, Riga, Königsberg, Warszawa, Berlin med flera destinationer. Finnairs första flygning 1923 gick till Tallinn. Bygget av en terminal påbörjades strax före krigsutbrottet men färdigställdes först mot slutet av femtiotalet. Den nuvarande terminalen invigdes 1980 i samband med OS i Moskva. Denna har senare byggts ut. SAS var det första bolaget som 1989 återupptog internationell trafik som legat nere sedan 1940. Under januari-juni i år befördade Tallinns flygplats närmre 1,7 miljoner passagerare, en uppgång med 13 procent i jämförelse med samma period 2022. Tallinn har reguljära flygförbindelser till 32 destinationer. Där-

utöver erbjuds flyg till ett stort antal charterdestinationer.

Musikfestivaler prisas

BBC:s Music Magazine inkluderar musikfestivalerna i Pärnu och Haapsalu bland de 29 bästa av sitt slag i Europa. Under senare år har musikdynastin, dirigentfamiljen Järvi, bidragit till Pärnus goda rykte genom musikfestivaler med musiker i världsklass samt genom att driva sommarskolor för musiker. Haapsalu Early Music Festival har alltsedan starten 1994 vuxit till en av de mest framgångsrika inom sin genre enligt den brittiska utgåvan.

Nya gatunamn i Narva

Fortfarande 32 år sedan Estlands återupprättade självständighet, har ett antal gator i Narva namn från sovjetockupationen. Eftersom Narvas stadsförvaltning inte ändrat namnen har regeringen tagit saken i egna händer enligt riksdagsbeslut. I vintras gavs tre gator nya namn. Ytterligare sju gator skall nu döpas om. Narvas befolkning är till 97 procent ryskspråkig. Vid de senaste riksdagsvalen erhöll Ryssland- och Putinvänliga partier cirka en tredjedel av rösterna.

Ukrainskspråkiga skolor

Alltsedan höstterminen 2022 erbjuds 8 500 ukrainska flyktingbarns skolgång på ukrainska. 65 procent går i grundskola, 10 procent i gymnasieskola och 25 procent i förskola. Den största skolan finns i Tallinn. Ett antal barn har fortfarande efter ett år i Estland inte påbörjat eller fortsatt sin skolgång. Cirka 36 000 ukrainare befinner sig sedan 2022 i Estland, varav cirka 80 procent är kvinnor i arbetsför ålder. Statistik saknas över hur många som lämnat Estland.

Flygbolag i blåsväder

Estlands statliga flygbolag Nordica visar plötsligt en oväntad förlust på sju miljoner euro med resultat att

vd:n Jan Palmér omedelbart avgick. Regeringen har tillsatt en kommission för att utreda de bakomliggande orsakerna. Det spekuleras i att en alltför snabb tillväxt i nya och större flygplan kan ligga bakom. Frågetecken har rests om det är motiverat att staten driver ett flygbolag som nästan uteslutande flyger utomlands på uppdrag av flygbolag som till exempel SAS. Den enda rutten med egen linjebeteckning har gått från Stockholm till Gällivare via Arvidsjaur.

Ericsson storinvesterar

Ericsson etablerar en 52 500 m² ny koldioxidneutral forskningsanläggning i Tallinn för 155 miljoner euro nära flygplatsen i stadens högteknologisentrum Ülemiste. Antalet arbetsplatser beräknas uppgå till 2 200. Estland är ett ledande land inom högteknologiska start-up företag.

Kräftgång för turismen

337 000 personer, varav 163 000 utlänningar övernattade på Estlands övernattningsställen i juni. Antalet var oförändrat i jämförelse med 2022 men med en förskjutning på fler utländska besökare. Antalet inhemska turister har de senaste åren minskat men var 14 procent högre än 2019. Antalet utlandsturister är cirka en tredjedel lägre än 2019, det vill säga året före Covid. 43 procent av utlandsturisterna kommer från Finland. Dessa följs av besökare från Lettland, Tyskland, Litauen, Storbritannien, USA, Polen och Sverige. 80 procent av besökarna semestrar i Estland. Närmre 70 procent stannar i Tallinn med omgivning. Genomsnittspriset per person och gästnatt låg i juni på 47 euro eller 6 euro högre än 2022.

Välbesökt Hemvändarvecka

Ingegerd Lindström

Lite historia först:

Grunden till våra Hemvändarveckor startade med en idé hos Birgit Brunberg år 2002. Hon fick idén att samla dem, som fanns på plats, på Ölbäckstranden till en liten fest. Det året kom det 33 personer och hennes systrar Maja, Karin och Linnéa hjälpte till att ordna lekar och tävlingar. Året därpå var det redan 60 deltagare på stranden och antalet fortsatte att växa tills kulmen nåddes 2008, då inte mindre än 150 personer deltog på strandfesten! Några år till hölls den nivån tills det började sjunka igen men i år närmade vi oss 100-strecket i alla fall. Suveränt.

År 2007 startade traditionen med en gemensam middag på Roosta. De första åren var vi uppe i matsalen på Roosta men de senaste åren har grillplatsen blivit favoritstället.

Gudstjänster har vi haft redan innan Rosleps kapell stod färdigt och i början var det två gudstjänster, en utomhus vid Rosleps kapell och en inne i Nuckö kyrka. Det startade vi med 2005 och som officiant kom prosten Erland Björklund från Gotland. Från och med Rosleps kapells återuppbyggnad har vi haft gudstjänsterna där.

2013 startade Hemvändarveckan men i lite mindre skala, Hemvändardagar, medan året därpå slog den ut i full blom. Då blev det olika aktiviteter, resor med mera varje dag i en veckas tid och vi var nu framme vid att hela veckan var full av program. Så har det också fortsatt de senaste åren och nedan kan ni ta del av årets upplaga av Hemvändarveckan!

Lördag

Starten på årets Hemvändarvecka var en cafédag på Mickogården. Nuckö kommun var intresserad av att på något sätt delta och två da-

Både unga och gamla deltog med glatt humör i dansen som anordnades av Tiiu Tulvik och Ülle Schönberg från kommunen. Foto: Ingegerd Lindström

Svea och Erik hade plockat ihop en fullmatad loppis med fina saker.

mer kom och lärde oss dansa gamla estlandssvenska/svenska danslekar. De lyckades locka med både gamla och unga och alla verkade ha en rolig stund. Det kom också ganska många gäster, som ville äta en god våffla med sylt och grädde, kaffe med bullar och mjuka kakor och dessutom bjöd vi på en fullmatad loppis! Hela dagen blev lyckad och ett stort tack till alla som ställde upp och hjälpte till!

Söndag

På söndagen var det så dags för den traditionella gudstjänsten i Rosleps kapell. Tiiu Tulvik, som alltid organiserar dessa gudstjänster åt oss, hade i år hittat en kör som var enastående. De hette Ansambel

Kommunen hade ordnat med lite underhållning åt oss. Här Georg Jüriado som spelade på ett positiv.

Fortsättning på nästa uppslag

Hemvänderveckan . . .

Ansambel Eluallikas bjöd på en oförglömlig upplevelse med sin sång.

Foto: Ingegerd Lindström

Många nöjda gäster på middagen på Roostas grillplats.

Foto: Ingegerd Lindström

Eluallikas, vilket betyder Ansambel Livskällan. Den bestod av pappa, mamma och åtta barn (ungdomar) samt två utbytesstudenter på besök. Helt otroliga röster och de bjöd på melodier på både estniska och engelska. Många gäster ansåg att detta var det bästa de hört i kapellet!

Efter gudstjänsten var det dags att dela ut årets Mats Ekman stipendium. Detta år gick stipendiet till just Tiiu Tulvik som stått för alla arrangemang i kapellet, bland annat konserter och våra gudstjänster. Utan henne hade vi aldrig haft denna gemenskap i kapellet där många

Efter gudstjänsten fick föreningen ta emot ärkebiskopens tackbrev.

Foto: Maie Arro

Tiiu Tulvik fick årets Mats Ekmans stipendium.

Foto: Maie Arro

förfäder varit besökare. Som vanligt bjöd Hembygdsföreningen på kaffe utanför kapellet.

Söndag kväll

Som vanligt hade vi bokat in oss på Roostas grillplats och vi var 65 personer som deltog i middagen. Det var en buffé av goda rätter, både

I år var det nästan rekordmånga besökare på strandfesten.

Foto: Ingegerd Lindström

Som vanligt hade vi tur med vädret. Varmt och skönt.

Uppställning inför tävlingarna. Många antog utmaningen att tävla i olika grenar som Ida och Fredrik Losman klurat ut.

Ebba Strömbom försöker få ner ölburkarna med vattenstrålen. Inte så lätt när blåsten har en egen vilja.

kött och fisk och goda sallader. En alldeles utsökt buffé. Alla var nöjda och mätta när de gick därifrån.

Måndag

Måndagen kom med sol och 94 personer samlades på Ölbäckstranden. Som vanligt så höll Fredrik och Ida Losman i alla lekar och tävlingar. Det var många lag som ställde upp, unga som gamla deltog. Det vinnande laget döpte sig själva till "Have a go". Och "go" hade de, efter alla tävlingsmoment stod de där

som vinnare! Laget bestod av William Holm, Terese Kindlund, Ebba Strömbom, Hugo Adelman, Bosse Winnansson, Robin Bergholm och

Vinnande laget "Have a go" som tydligen fick extra hjälp av lilla hunden. Från vänster William Holm med hunden Bella, Hugo Adelman, Ebba Strömbom, Robin Bergholm, Terese Kindlund och John Martinsson. Saknas på bilden gör Bosse Winnansson.

Johan Martinsson. Grattis till er!

Och ett stort tack till Ida och Fredrik för att ni med glatt humör styr alla lekar!

Fortsättning på nästa uppslag

Hemvänderveckan . . .

Wolmar von Taube berättade om sin familj på ett intressant och humoristiskt sätt.

Herrgården, som är till salu, är i stort behov av renovering.

Foto: Ingegerd Lindström

Många var intresserade att få höra om Rickuls Herrgård och familjen von Taubes liv där.

Tisdag

Jag tror att jag kan säga att tisdagen var Hemvänderveckans höjdpunkt. Åtminstone om man ska tro alla deltagares entusiasm efter besöket hos Wolmar von Taube på Rickul Herrgård, Hove. Han berättade med stor humor om sin familjs liv på herrgården och herrgårdens historia. Se en artikel om herrgården här nedan.

Initiativtagare till besöket var Jan Stussare som kontaktade Wol-

Rickul herrgård

Inger Nemeth

Från Medlemsbladet nr 4–1996

Godset Rickholtz grundades 1604 när löjtnant Robert Woldeck mottog byarna Rickul, Höbring, Paj och Ölbäck som pant för 3 919 daler i inestående sold. Av byn Rickuls sex hakar avröjdes fyra till förmån för herregodset. Dessa fyra hakar bondejord flyttades till platsen för den blivande Gambyn. Mellan åren 1642 och 1683 lades också byarna Bergsby, Roslep och

Spithamn under Rickul herrgård.

Godset övergick senare under 1600-talet i släkten De la Gardies ägo och hörde till grevskapet Hapsal. I slutet av 1600-talet avlöste ägarna varandra: Rosenbach, Metzacken och von der Pahlen. När Ritterschaftshauptmann Fromhold Johann Taube 1704 gifte sig med Anna Christina von der Pahlen hamnade Rickul i släkten Taubes ägo.

På 1700-talet uppfördes byggnaden valitsasrae (förvaltarlängan). Baron Gustav Wilhelm Taube, född år 1778, gifte sig 1807 med Theophilda Gustava von Fersen, dotter till friherre Gustav Wilhelm von Fersen. Denne dog 1811, och hans dotter ärvde då Klottorps herrgård, som samma år lades under Rickul.

Efter Napoleonkriget, omkring 1815, tillträdde så baron Gustav Wilhelm Taube på Rickul och

mar. Det var ett mycket uppskattat initiativ och det kom cirka 60 personer till herrgården. Vi fick även komma in i huset som är ganska förfallet nu och har ett stort renoveringsbehov. Staten äger herrgården och försöker nu sälja den, men trots ett relativt lågt pris har man inte lyckats ännu.

Onsdag

På onsdagen var det samma program som vanligt, tovning av ull, som vi gjort nu i många år. De tålmodiga lärarna, Anu och Ene, ledde oss genom proceduren att våttova och var ganska hårda med att det skulle bearbetas tillräckligt länge. Några gjorde karottunderlägg, några en nyckelpiga och några landskapsbilder. Anu's dotter Anni var med i år och hon fick oss alla att framstå som amatörer, vilket vi också är, med sin fina bild av en katt! En konstnärssjäl!

Att tova ull är mycket roligt men inte alls så lätt som man tror. Men trägen vinner, nu har vi gjort det i flera år så kanske vi får till det ordentligt snart. Ingen av oss glömmar när vi skulle göra en hatt! Bara minnet får oss att skratta. Kan sägas att det inte blev särskilt bra.

Tovningsgänget samlat för att få utlopp för sin kreativitet.

Foto: Ingegerd Lindström

Några av konstverken.

Anni Raagmaa, Anu's dotter, fick oss alla att se ut som de amatörer vi är, med sin härliga katt.

Klottorp. Han härskade över dessa egendomar till sin död 1854. Sutleps herrgård hade tillhört en familj von Richter, som sålde herrgården till Gustav Wilhelm Taube på 1830-talet. I början av 1880-talet byggdes stor-rae (stora längan).

Efter Gustav Wilhelm Taubes död 1854 tillträdde sonen baron Robert Woldemar Taube född 1820 som härskade över godsens till sin död 1870. Han gifte sig med Julie von Ramm från Padis kloster. Vid Robert Woldemars död överlämnade änkan godsens skötsel i sin bro-

der, Edward von Ramms händer.

Denne lät bygga mast-stalle (gödstallet) 1873 och brännvinsbränneriet 1878. Gamla bränneriet var en liten byggnad, som låg söder om herrgården, omkring etthundra meter från stor-rae.

Det nya bränneriet låg norr om herrgården, ungefär tvåhundra meter bort, bredvid mast-stalle intill stora landsvägen. Det gamla lilla bränneriet producerade brännvin för kommunens fem krogar: Gränskrogen i Luksby (Luks-lagge), Gambykrogen i Gambyn, Käll-

skogkrogen i Höbring, Pajkrogen i Paj och Kapellkrogen i Ölbäck. Sista krogen stängdes 1895, det var Gränskrogen. Sedermera övertog Robert Woldemars son Gustav Taube född 1864 godset och han sköts av ryska marinsoldater i december 1917. Den siste godsägaren på Rickul Hove var Gustavs son Arvid född 1905.

Källor: August Stenberg, Kustbon nr 3/1965.

Gustav Ränk, Kustbon nr 2/1972. Jörgen Hedman 1988.

Hemvännerveckan . . .

Vilopaus under vandrigen.

Foto: Benny Vesterby

Vandrigen gick längs stranden vid Spithamn.

Torsdag

Lennart Ygstedt

Vandrigen på torsdagen utgick från Spithamns udde och samlade 19 deltagare. Fågelskådaren Annika Forsten inledde med att berätta om sitt intresse för fåglar och uddens betydelse för flyttfåglarna, innan vandrigen startade. Vår sekreterare Svea Johansson började med att räkna in deltagarna och fick också "hedersuppdraget" att agera "kö-

vinna", det vill säga, gå sist och se till att ingen kom efter. Årets vandrigen gick längs havsstranden mot finska viken och när vi så vek av var det dags för paus och intag av medhavd matsäck. I år erbjöds två alternativa sträckor, 5 och 11 km. Deltagarna som var hemmahörande i Spithamn valde att vända om och följa havsstranden tillbaka till utgångsplatsen. Några valde att stanna efter 5 km och återvända med bil till Spithamn. Ett halvt dussin delta-

gare valde att fortsätta ytterligare 6 km och därefter färdas tillbaka till startplatsen. Under vandrigen fick vi också se minnesstenen efter de ester som agerade agenter för Sverige, men stupade vid en landstigning under ockupationen.

Tack Erik, hoppas traditionen med vandringar fortsätter kommande år.

Fredag

På förmiddagen var ett besök inplanerat på Aibolands museum. Tyvärr

Möte med skogens konung.

Foto: Erik Johansson

På besök på Aibolands museum. Ülo Kalm och Anu Raagmaa tog väl omhand om oss. Färska rökta flundror bjöd museet på. Foto: Ingegerd Lindström

Cafédag i Hapsal

Ingegerd Lindström

Eftersom regnet hängde i luften fick vi samlas i Stallet.

Foto: Liliane Bruce

Alla fick inte plats inne under tak men verkade trivas bra ändå.

Foto: Ingegerd Lindström

var det inte så många som tog sig dit men vi som var där fick en trevlig förmiddag. Museet hade bullat upp med rökta flundror, jordgubbar och kaffe och vi hade med oss bröd. Vädret var strålande och Ülo Kalm och Anu Raagmaa tog emot oss och såg till att vi hade en trevlig dag.

På kvällen var det så dags för en grillkväll på Mickogården. Kvällen startade med lite regn så vi dukade upp inne i Stallet där vi bjöd alla gäster på grillkorv, potatissallad och kaffe med dopp. Det kom mycket folk, cirka 60–65 personer så alla fick inte ens rum inomhus utan fick sitta ute i ett lätt duggregn. Men det avtog snart och kvällen avslutades med sol och uppehåll. Alla verkade trivas och en del passade på att fylla i loppisen när magen fått sitt.

Sammantaget en fin vecka med många deltagare i alla aktiviteter vilket är mycket glädjande för oss som arrangerar dem. Till sist vill jag tacka alla som ställer upp och hjälper till under veckan! Ni gör ett fantastiskt jobb, utan er skulle allt gå i stå! Tack!

På besök på Solsidans café utanför Hapsal. Många var nyfikna på det svenska caféet som Kristel Engman inbjöd till.

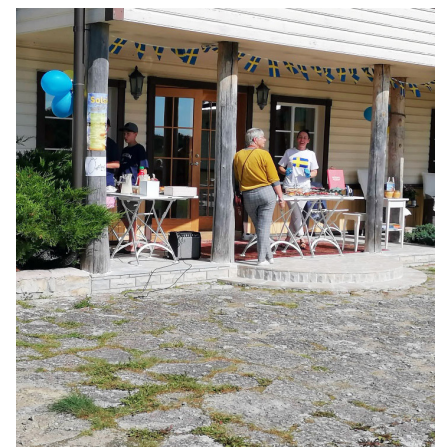
Foto: Ingegerd Lindström

Under flera år har det varit en cafédag på olika gårdar i Nuckö. För första gången anordnades också en cafédag i Hapsal med omnejd. Man kunde besöka 57 olika ställen, både inne i Hapsal, men också i stadens omnejd. Ett av dessa ställen låg lite utanför Hapsal och där hade Kristel Engman ordnat en svensk cafédag, vilket naturligtvis triggade igång vår nyfikenhet. Vi var nio personer som tog oss till platsen för att se vad hon hittat på.

Hon hade också döpt sin dag till Solsidan efter den populära tv-serien i Sverige. Hon är en sann svenskvän och har bland annat arbetat på estniska ambassaden i Stockholm under flera år, så därav hennes intresse för Sverige. Hon erbjöd svenska köttbullar med potatismos, köttbullssmörgås, sillsmörgås, varm korv med bröd och som kronan på dagen fanns det surströmming för den hågade. De ester som var där på besök smakade glatt på denna norrländska delikatess (?) men skam till sägandes var det ingen av oss svenskar som gjorde det. Allt gick annars i blått och gult, själv hade hon på sig en vit T-shirt

med svenska flaggan på bröstet och flaggan som var hissad var naturligtvis den svenska! Kristel har för flera år sedan även haft hand om vår gudstjänst i Rosleps kapell. Eftersom hon också talar mycket bra svenska så kanske fler av er kommer ihåg henne.

Vad jag hörde så hade hon cirka 250 gäster och det är ju en stor krets som nu fick lära sig lite om svenska traditioner och matvanor. Vi tackar Kristel för en trevlig eftermiddag i hennes trädgård och för att hon med entusiasm visar upp en del av Sverige i Estland!

Det var svenska flaggor överallt och allt gick i svenska färger.

Livet på Johansgården i Höbring - del 2

Mathias Pellmas

Inläggning av vitkål

Kålhuvuden lades i hög på golvet i rian. Där var det lagom varmt att arbeta. Den gröna blasten togs bort och sedan skars kålhuvudet i bitar som lades i ett större träkärl. Bitarna hackades med ett S-format skarpt järn med skaft till små bitar. Dessa hällades i en 200 liters tunna. Efter varje finhackad sats, som lades i kåltunnan, stampades kålen tills vatten syntes över kålen.

När all kål var hackad och stampad i tunnan tillsattes inget ytterligare vatten. Det räckte med vattnet som uppstod vid stampningen. Efter någon tid började kålen surna. På så vis hade familjen surkål under hela vintern. Kålsoppa kokades av surkålen. Man bakade också kål med hackat fläsk och surbrödsdeg. På en stor rund stekpanna med skaft lades surkål. Fläsket hackades i småbitar och blandades med surkålen. Ovanpå detta lades ett tre centimeter tjockt lager surdeg och pannan sattes i ugnen. Efter en timme var det färdigbakat och kunde serveras. Man åt kålen och brödet varmt. Det var enastående gott. Med öl eller svagdricka släckte man törsten och mådde gott. Än i dag minns jag den goda ugnstekta maten.

Familjehögtider - Dop

Det fanns två bröder Thomsson, som hade rätt att döpa barn. Den ene bodde i byn Höbring, vår hemby, och den andre två kilometer från Johansgården, i Gambyn. De hette Johan och Mats. Båda brukade också läsa ur Bibeln i kapellet (kapple) och i bönehusen.

Åtta av oss är döpta av dessa. Herman föddes tidigt en söndag, lindades och kördes med far och mor till kapellet och döptes av prästen.

På den tiden kom prästen en gång i månaden från Nuckö sockenkyrka till Rosleps kapell för att

Familjen Pellmas

Anders och Lena Pellmas fick nio barn.

Maria	1 september	1902
Herman	30 oktober	1904
Mathias	18 juni	1906
Aleksander	31 maj	1908
Eduard	11 september	1909
Rosalie	1 augusti	1911
Helene Kristine	18 september	1913
Dagmar	13 januari	1915
(död 30 januari)		
Amanda	21 juli	1916
Alla barnen föddes hemma i köket i närvaro av farmor Kersti.		

hålla gudstjänst. Det var 18 kilometers väg från Nuckö kyrka till kapellet. Från Johansgården hade vi fyra kilometer till kapellet.

Efter predikan upplästes kyrkliga meddelanden över födda, förlovade, jordfästa samt övriga meddelanden. Dop förekom också ibland.

Bröllop

Bruden och brudgummen från var sin gård bestämde hur många personer som skulle inbjudas till bröllopet. När så tiden var bestämd började förberedelserna på var sin gård för sig. Öl bryggdes i god tid. Likaså röktes ganska mycket fläsk och kött i bastun. Mat och dryck behövdes i stora mått, ty ingen av bönderna som deltog i bröllopet ville vara sämre än den andre. Varje gårds heder var helig på sitt sätt. I brudens hem var det arbetsamt. Det gällde att skura, putsa och göra allt så snyggt som möjligt. Bröllop förekom ju inte så ofta.

Ifrån vår gård var det fyra kilometer till Rosleps kapell. Först körde åldermannen (som var bror till bruden), därefter brudparet och sedan hela följet som bestod av 11–12 ekipage. Allt efter årstiden användes släde eller vagn. Ekipagen hade bjällror och pinglor som hördes på

Ren långhalm breddes ut på kökgolvet att ligga på. Bondkvinnorna var starka och födde barnen ganska lätt. När barnet var fött, tvättat och lindat lades det jämte modern.

Barnmorskan bodde i en annan kommun 15 kilometer hemifrån. Dagen efter hämtades hon med häst och vagn. Efter undersökning av mor och barn kördes barnmorskan hem.

Så gick åren tills andra världskriget kom och vi var tvingade att lämna vår älskade hembygd i Estland och börja på nytt här i Sverige.

långt avstånd under färden till kyrkan. Efter vigseln i kapellet körde alla till brudens hem i samma ordning. Vid ankomsten dit var det sed att skjuta salut och vid grinden behövde föreståndaren som var släkt till bruden, ange lösenord.

När så alla hade intagit sina platser vid matbordet kunde kockmororna bära in mat och dricka (kockmora var släkt till bruden). Förutom de inbjudna fanns många objudna barn från granngårdarna som bjöds på mat. Dessa barn kallade vi "snuggare" på bygdemål. Bröllopet började på söndagen och slutade på onsdagen – som regel tre dagar.

Maten bestod av klimpsoppa, bröd, smör, vetebröd, potatis, risgryn, mjölk, rökt och kokt nötkött, färskött samt rökt och kokt fläsk. Öl som dricka.

Efter första målet (när bordet var avdukat) började männen slänga pengar på bordet och ropa "bordet rent". Kockmororna fick snabbt sopa pengarna av bordet. Pengarna fick de behålla för besväret med maten.

Efter maten fortsatte festen med sång, dragspel, dans och lekar samt med roliga historier. För nattens

vila togs ren långhalm in som bredades ut över golvet att ligga på. Lite hårt var det men alla fick plats och väcktes på måndagsmorgonen något så när utvilade.

Nu buntades långhalmen och bars ut till logen. Rummet städades och bröllopet fortsatte till måndagskvällen. När tiden var inne för avfärd till brudgummens gård for de flesta dit. Där fortsatte bröllopet till onsdag middag. Därefter gick livet som vanligt på landet. Den ena gårdens folk ökade med en person, den andra gårdens minskade med en.

Begravning

Vid dödsfall på landet i vår svenskbygd tvättades och kläddes den döde i hemmet. Därefter tillverkades en kista av bräder. Sedan lades den döde i kistan och ställdes ut i magasinet. Dagen bestämdes för jordfästningen. Sedan inbjöds 2–3 grannar som kunde sjunga bra att medverka.

Hästen spändes för vagn på sommaren eller släde på vintern. Kistan bars ut och de sörjande tog plats och den sista färden började under psalmsång till Rosleps kapellkyrkogård, fyra kilometer bort. Sången upptogs alltid högljutt före genomfarten vid varje by på vägen.

När så kapellet började skymta framöver togs psalmsången upp igen och klockorna började ringa ända tills sorgetåget var framme vid kapellets grind. Nu lyftes kistan till bären och bars till graven. De sörjande samlades och kistan sänktes ned i graven som skottades igen. Alla församlade stämde upp i gemensam psalmsång som avslutning. Ett hemgjort träkors sattes vid graven.

Släkt och inbjudna åkte hem till den sörjande gården, beklagande familjens förlust genom dödsfall. Då, liksom nu i Sverige, bjöds alla närvarande på gravöl och mat. Det var tidens gång i Svenskestland. Den enes död, den andres bröd.

Anders Pelmas, Höbring Johans, med familj 1922. Stående från vänster: barnen Edvard, Herman, Maria, Mathias, och Alexander. Sittande: döttrarna Rosalie och Amanda, Anders, modern Kersti f. Kemberg, hustrun Lena f. Ruberg, och dottern Helene.

Konfirmation

Vid Nuckö kyrka fanns en fristående stor träbyggnad som användes till konfirmationsundervisning. Den hade två avdelningar, en för flickor, den andra för pojkar. Konfirmanderna bodde där och hade egen matsäck med sig för en vecka. Efter två veckor var undervisningen slut. Konfirmationen skedde på våren vid Pingst som regel.

Maria, Herman, Aleksander, Eduard, Rosalie och Helene Kristine konfirmerades i Nuckö kyrka av prästen Tannebaum. Jag, Mathias, läste två veckor på sommaren och konfirmerades även av Tannebaum extra i Nuckö kyrka. Vi var två flickor och två pojkar. Efter konfirmationen började vi i gymnasiet i Hapsal.

Amanda blev konfirmerad på våren i Rosleps kapell av Ivar Pöhl, som då var präst i Rickul vid Rosleps kapell. Konfirmationen var en viktig händelse för oss. Vid pingssten var det mycket folk, då det var konfirmation.

Vi var 16–17 år då vi konfirme-

rades. Det hände även att konfirmanderna var 18–19 år på grund av att ingen präst fanns i tjänst vid Nuckö kyrka.

Födelsedagar

Vi var alla födda under sommarhalvåret. Hela familjen fick arbeta alla veckodagar. Söndagen var vilodag mestadels. Några extra kalas hade vi inte, men det hände att vi då och då bjöd hem någon grannkamrat, diskuterade tidens händelser och önskade lycka åt var och en för framtiden. Hälsan var den bästa lyckan för oss på landet då.

På våren och sommaren plockade vi blommor ute i naturen, knöt buketter och gladdes varandra av hjärtans lust.

Skola

Före 1919 var skolan treårig. Vid tio eller elva års ålder började barnen på landet gå i skolan.

Skola fanns i Höbrings by hos oss på andra sidan landsvägen. En del barn hade 4–5 kilometers väg till skolan.

Fortsättning på nästa uppslag

Efter 1919, då Estland blev en självständig stat, kom en ny skolreform med sex års skola. Nu byggdes på Rickuls herrgård en ny skola för bybarnen som hade lång väg till Höbrings skolhus. Nu fick barnen också läsa estniska förutom svenska språket, jämte andra ämnen.

Skolan slutade en vecka före jul och då brukade Rickul herrgårds baron Gustav von Taube komma med familjen till Höbrings skolhus och dela ut gåvor till barnen. Äpplen, karameller och pepparkakor. I varje klass fick det bästa barnet en silverruble av baronen. Glädjen var enorm i hela skolan. Det tog tyvärr slut med denna frikostiga julglädje under första världskriget.

Efter den sexåriga folkskolan var det många som fortsatte vid Birkas Hushålls- och Lantbruksskola ett år. Några började i Hapsal vid femåriga svenska gymnasiet med latin- och reallinje. Därefter kunde den som önskade och hade råd studera vid universitetet i Dorpat (på estniska Tartu).

Kyrkogång

Hemma på Johansgården hade vi en stor kyrkorgel, som Anders far Mats fick i gåva efter 36 år som kantor i Rosleps kapell. På den tiden spelade Anders (vår far) alla koraler, som vi barn lärde oss sjunga varje lördagskväll och söndagsmorgon före färden till kapellet. Mestadels gick vi skogsvägen, för den var kortare och skogen skyddade oss för vinden. Fyra kilometer var lätt att gå för oss unga.

Vi brukade ofta gå till kapellet vid helger och söndagar, när det var brudpar som vigdes och när det var konfirmation. Från 1935 till 1940 hade vi Ivar Pöhl som präst vid kapellet. Jag, Mathias, och mina tre systrar var med i Höbrings sångkör. Varje jul deltog sångkören vid gudstjänsten i kapellet. Av oss åtta barn var det jag och Alexander som spelade orgel bra. De andra barnen hade bra sångröster. Orgeln var det

käraste i hemmet för oss barn. Vi spelade och sjöng nästan varje kväll i veckan och övade våra röster med sång. Höbrings blandade sångkör var välkänd i svenskbygden i Estland.

När Sveriges ärkebiskop Nathan Söderblom besökte Rosleps kapell hälsade vi honom med vår sångkör. Några år senare, när Estlands ärkebiskop kom till kapellet (kapple på hembygds mål) hälsade vi honom också med sångkören. Den största äran för vår sångkör var på våren 1932. Då kom Sveriges dåvarande kronprins Gustaf Adolf på besök till kapellet. Då var nästan hela kommunens befolkning närvarande.

Året efter prinsbesöket hade vi i Hapsals gamla slottsruin en stor sångfest för hela Svenskestland med tusentals deltagare. Det var den största händelsen för hela Estlands-svenska hembygd på den tiden.

Rosleps kapell

Rosleps kapell var en lång och rymlig stenbyggnad med bänkar på båda sidor om den breda mittgången. Det hade brädgolv. Det fanns en sidodörr, en dörr på gaveln för prästen och en bred dörr på gaveln, där det fyrkantiga tornet fanns med trappa upp till klockorna. Dessa sattes till ringning när två man drog i var sitt rep, som var fäst med ena änden i klockarmen.

Orgelläktaren hade bänkar på båda sidor om orgeln. Om det var fullsatt nere kunde många ta plats på läktaren.

Före 1931 fanns det ingen värme i kapellet. Då ordnade Sven Danell, som var präst 1930–1934, genom gåvor en stor järnkamin med värmerör. Den eldades med ved och värmdes kapellet.

Årets högtider - Jul

Julen var hos oss den största helgen, som alla längtade efter. Mycket arbete utfördes under veckan, både inne och ute. Golven skurades, mattor (trasmattor) dammdes av och

hela huset blev nästan som nytt. Vi tog in en stor gran och klädde den med levande ljus. Elektriska fanns inte då. Fotogenlampa var ljuskällan inne och för yttre belysning lanternorna med ljus i.

Hela familjen hade långa dagsverken under julveckan. Ölet var färdigbryggt, kött och fläsk var rökt och kokades sedan. Korvgröt kokades av korngryn med hackat rökt fläsk i. När så gröten svalnat något stoppades den i korvskinnen. Korvarna kokades och förvarades i matförrådet. Vetebröd (kakobre) och rågbröd bakades rikligt. Mat och dryck skulle räcka under hela julen. Julen firades förr i tre dagar. Dagen innan julafton badade hela familjen bastu.

Dagen före julafton övade vi också julsånger med sångkören i skolhuset, för kören brukade sjunga vid julottan i Rosleps kapell. I Höbrings skolhus hade vi julbön på julafton. Johan Thomsson läste julevangeliet. Anton Westerberg, lärare och körledare, spelade orgel så att var och en kunde sjunga ”Julen är inne, fröjdas vart sinne”.

Julmorgon

Julmorgon började hemma vid femtiden med hö och vatten till hästarna, senare till andra djur.

Klockan sju spände vi för släden och julottefärden till Rosleps kapell började med bjällerklang. Det var mycket folk vid kapellet och man fick nästan armbåga sig fram till höger om altaret, där sångkören hade sin plats. En timme tog resan, en och en halv timmes psalmsång, körsång, julbön samt orgelmusik och utgång.

Johan eller Mats Thomsson tuerades om som föreläsare från pulpet framför altaret när inte prästen fanns tillgänglig. Sven Danell var präst sex år (två år som hjälppräst och fyra år som präst.) vid Nuckö kyrka. Han predikade i Rosleps kapell så ofta det var möjligt. Pastoratet var utspritt och han fick även

åka 50 kilometer med häst till ett annat pastorat och predika för ester, eftersom han lärde sig estniska fort.

Efter julottan samlades folket utanför kapellet och man sökte upp bekanta och släktingar och önskade God jul. Vi brukade bjuda hem någon av våra släktingar, som bodde fem och en halv kilometer bort från vår by. Det hände att gästen ibland fick övernatta och ta sig hem dagen efter.

Hemma i huset gick tiden fortare med några av släkten på besök och med sång vid orgeln, vilket skapade hög julstämning. De som vi bjöd hem efter julottan kallade vi för lang (gäst).

Trettondag jul

Nu var familjen samlad för sista helgdagen. Granens ljus gladde oss barn ännu en kväll på det nya året. Därefter började vardagen igen för alla på gården.

Pappa körde mig till Hapsal den långaintervägen med häst och släde, ty skolan började i stan, liksom på landet. Det var bara att plugga och vänta på påsken.

Påsk

En vecka före påsk tog vi in videdkvistar och satte dem i vatten. Ibland hade vi björkkvistar med gröna blad som gladde tillvaron inne. Påsken var en stor helg i vår hembygd. Då prästen var i Rosleps kapell brukade det vara trångt om utrymmet under gudstjänsten. Alla gick till fots dit och tillbaka hem. Det var bra för hälsan med promenad på 7–8 km i friska vårluften.

Maten var som under jul. Nu kokades ibland risgrynsgröt. Korv sattes på panna i ugnen och smakade härligt gott. Där fanns soppor av olika slag, stekt fläsk med potatis och mjölk, rökt och kokt fårkött, kål, kålrötter, smör, bröd av råg och vetebröd. Sortimentet av mat var lite mer omväxlande under påsken. Vi målade många ägg. Med besök

av en och annan granne var de tre påskdagarna fort förbi.

Pingst

Pingsten firade vi även i tre dagar. Nu var det en härlig tid, varmt och sol ute och inne. Naturen fick nytt liv. Till pingst tog vi in björkar och satte dem i hinkar med vatten. På ängen plockade vi olika sorters blommor med vackra färger. I pingstveckan hade hela familjen mycket arbete. Vi hade konfirmander under pingsten även hemma hos oss.

Av oss barn konfirmerades Rosalie pingsten 1928 i Nuckö kyrka. Till kyrkan var det 15 kilometer från oss och det tog två timmar att åka dit med häst. Från byn Höbring var det många konfirmander det året. Då var Tannebaum kyrkoherde. Efter honom kom Sven Danell, som var där till 1937.

Väl hemkommen från kyrkan gratulerade vi alla Rosalie. Nu kunde vi spela orgel och sjunga och vara glada.

När det gällde maten var den nu rikligare och lite mer omväxlande. Nu hade vi gott om mjölk, smör och ägg. Det var roligt före pingst att måla ägg. En del målade vi med lökskal, några med färger och somliga med björklöv inlindat i linnetyg.

Livat var det att stöta äggens toppar mot varandra. Den som vann blev mycket glad.

Vi unga samlades på kvällarna i byn och lekte ringlekar ute. Vi gungade på en stor gunga, som vi pojkar hade tillverkat. Sex till åtta personer kunde gunga samtidigt. På den vanliga samlingsplatsen i byn brukade vi även dansa efter dragspelsmusik. Vi hade två egna dragspelare i byn.

Tre dagar med helg var snart förbi och nu började planeringen för jordbruket. Även arbetet med djuren ute på bete gav mera sysselsättning för gammal som ung. Nu måste hela familjen förbereda sig

för det kommande vårjordbruket. Det var inte lätt att göra allt arbete utan maskiner och därför hade varje bonde åtta till nio barn i familjen.

På kvällen hade vi glömt dagens bekymmer och av vilotimmarna fick vi nya krafter till nästa dag. Efter veckans arbete med svett och lite ont i kroppen gav bastubadet nya krafter. Vi tog nya kläder på oss och kunde vara ute länge i byn under lördagsnatten. Var man ung så försvann tiden fortare.

Midsommar

Härliga tider! Långa dagar med sol och värme. Under sommaren, när vi var unga, roade vi oss med ringlekar och dans ute i det fria. Dragspelare hade vi två hemma i Höbring by. Vid midsommar (afton) hade vi eld högt uppsatt på en nedgrävd trädstam med tjärved i toppen. Runt elden sjöng och dansade vi tills elden slocknade. Därefter var det dags att gå hem och låta kroppen vila. Friska tag behövdes för det hårda livet hemma på gården.

Hela byn tog del i dessa stora underbara fröjder. Ibland brukade vi unga stanna ute och vänta tills solen gick upp, för nu ville vi njuta av naturens underbara skönhet.

På våren skulle korna vara ute på bete längre hemifrån och då var det ledsamt för den av oss barn som skulle valla korna förmiddagen vid sön- och helgdagar. Efter middagen kunde korna vara på bete hemma. Vatten drack de ur ån. De kom hem till mjölkningstiden.

På kvällarna hälsade vi på kamrater hos grannar och bestämde sammankomst för nästa lördagsafton. Ibland började slättern före midsommar, likaså en del av jordbruket. Frisk luft och hälsosam mat gav nya krafter åt alla att arbeta och hoppas på bättre tider.

Med detta har jag försökt att redogöra för er unga hur vi levde där hemma i Estland.

På spaning i Göte Brunbergs fotspår efter den tid som flytt

Lennart Ekman

Del 2

I del 1 av denna artikel i juninumret av Medlemsbladet kunde vi bland annat läsa om Göte Brunbergs kartläggning under 1990-talet av estlandssvenska fastigheter i Bergsby, med eller utan kvarvarande byggnader, och om en vandring genom byn som Göte gjorde år 1993 då han fotograferade de flesta av de kvarvarande husen. Ett av dessa var en stuga som tillhört de så kallade *Pet tantana*. Dessa var tre av fem syskon Sandsten, Eva, Lena och Tio, se figur 1, som upplät sin bostad för gudstjänster inom missionsförsamlingens verksamhet innan bönehuset i Bergsby ännu hade hunnit byggas.

Stugan, det vänstra huset i figur 2, som visades även i figur 6 i artikeldel 1, var som synes i ganska gott skick vid Götes besök. Intressant nog gjorde även Inger Nemeth, vilkens mormors mor Mari Sandsten var en äldre syster till de tre *Pet tantana*, tre år tidigare ett besök till samma plats. Huset var då i förfall och sly hade tagit över hela tomten (det högra fotot i figur 2). Uppenbarligen hade ett renoveringsarbete utförts någon gång under de tre åren mellan dessa två besök.

Göte markerade sina inventeringsresultat på en ekonomisk karta från Maa-amet, vilken han vänligen skickade mig en kopia av, se figur 5 i del 1. På kartan märkte han även ut platsen för *rockdislar* Johan Klingbergs hus och verkstad, men som ofylld ring, det vill säga huset fanns inte längre kvar. Göte vandrade också dit, och även om boningshuset inte var bevarat hittade han däremot något, se den vänstra bilden i figur 3, som han ansåg rimligen måste vara rester av Klingbergs vindsnurra för drivning av svarven, det vindaggregat som i fungerande skick ses till höger i figur 3, och som även illustrerades

Figur 1. Del av gruppfoto taget utanför Rickuls bönehus med *Pet tantana*, Eva, Lena och Tio Sandsten (osäkert i vilken ordning de står). Tio kom aldrig med till Sverige utan avled vid 80 års ålder i Estland år 1938. Lena gick bort 1944, 82 år gammal, kort tid efter ankomsten till Sverige, medan Eva somnade in vid 97 års ålder år 1952. Alla systrarna, som ju framlevde sina första cirka 60 år i det tsarryska riket, hade haft anställningar ("tjänat", som man sade) i Sankt Petersburg. Fotografiet är ursprungligen svart-vitt och har tillhandahållits av Ethel Lagesten som anger att det är taget 1935 eller 1936. Fotot har beskurits och datorkolorerats av författaren.

i artikeldel 1. Tänk om det stämmer, att det vi ser på vänstra fotot är rester av vindsnurran som fanns kvar vid Götes besök cirka 50 år efter snickarens död och efter alla år då vädrets makter utfört sitt envisa nedbrytande arbete!

I mitt tackmejl till Göte för kartan och fotografierna skrev jag att jag planerade att tillsammans med

flera familjemedlemmar resa till årets (2022) hemvändarvecka och att jag då, trots många intressanta programpunkter som hembygdsföreningen aviserat, kände mig sugen att även göra en vandring i Bergsby med Götes karta som vägledning. Göte och jag undrade båda: Är *Pet tantanas* hus ännu bebott och i gott skick, eller har det åter fått förfal-

Figur 2. Till vänster *Pet tantanas* hus vid Götes Brunbergs besök 1993.

Foto: Göte Brunberg

Till höger samma hus vid Inger Nemeths besök 1990.

Foto: Inger Nemeth

Figur 3. Till vänster ses rester av träkonstruktion på den mark i Bergsby som *rockdislar* Klingberg ägde. Fotot taget av Göte Brunberg år 1993. Göte tolkade resterna som delar av Klingbergs vindkraftskonstruktion. Till höger en bild på vindkraftverket under tiden det användes för drivning Klingbergs svarv. Detta foto från 1936 är hämtat från hembygdsföreningens bildarkiv och har datorfärglagts av författaren.

la, och kan det finnas minsta spår av *rockdislar* Klingbergs vindagregat, nu nästan 30 år efter Götes vandring dit och 80 år efter Klingbergs bortgång? Jag lovade återkomma med rapport om vandringen skulle bli av.

Vädret under hemvänderveckan 2022 var ostadigt med bland annat åska några gånger och i samband med det en och annan störskur, men just den dagen som jag, mina tre söner och ett barnbarn beslutade att försöka oss på en upptäcktsfärd i Bergsby med Götes underlag i handen var det strålande fint väder. Bilen parkerades vid Bergsby byskylt, mitt emot Norrbergs tidigare affär.

Sedan gav vi oss iväg i östlig riktning med Götes karta och fotografier som vägledning. Terrängen var mycket lättvandrad och snart stod vi framför en röd stuga, sannolikt ett sommarboende, se figur 4. Det var ingen tvekan om att det var samma stuga som Inger Nemeth och Göte fotograferat några årtionden tidigare, *Pet tantans* hus! Fastigheten är uppenbarligen bebodd och i ännu bättre skick än för 30 år sedan, och fina amplar hängde på förstukvisiten. Några människor syntes dock inte till just då. Fågelsång och tallarnas sus i den lätta vinden gav en rofylld stämning. Här kändes det nästan som att den jäktade Tiden

Figur 4. *Pet tantans* hus i juli 2022.

Foto: Lennart Ekman

Figur 5. *Rockdislar* Klingbergs äng bakom en tallridå i juli 2022.

Foto: Lennart Ekman

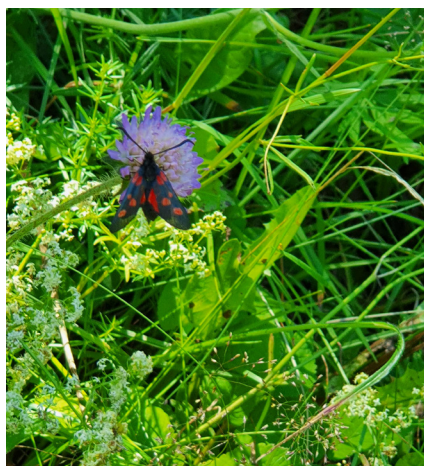
hade hejdat sig en stund och närapå tagit ett steg tillbaka!

Från *Pet tantans* hus gick vandringen vidare i väst-nordvästlig riktning mot *rockdislarnas* gamla tomt genom ett parti med tallskog och frodigt blåbärsris. Efter en liten stund skyntade vi en liten öppen yta mellan tallarna, se figur 5. Där måste det vara!

Väl framme kunde vi konstatera att vi kommit till en sommar-skön liten äng med högt gräs och många underbara ängsörter. Luften nästan flimrade av fladdrande fjärilsvingar i solskenet. Ängen avgränsades av främst tallskog men även av en del lövträd. Vid ena ängskanten stod ett litet skjul och vid den motsatta sidan en husvagn av äldre modell. Husen vid *Tåmas Mats* skyntade mot väster.

Vi spanade en god stund runt efter spår av *dislarnas* vindsnurra, en husgrund eller vad som helst annat som kunde ha tillhört Klingberg, men utan resultat. Tydlig besvikelse inträdde, men det var väl heller inte annat att vänta än att alla spår av Klingberg och hans verksamhet efter alla dessa år skulle vara utplånade. I stället började sönerna, barnbarnet och jag själv strosa runt, njuta av solen och studera artrikedomen av fjärilar, se figur 6.

Fortsättning på nästa uppslag

Figur 6. *Rockdislar* Klingbergs äng i juli 2022. Bredbrämad bastardsvärmare sittande på en blå blomma som ser ut att vara någon art av familjen Väddväxter.

Foto: Lennart Ekman

Men så plötsligt ropar en av sönerna: "Hallå, kom och titta! Kan det här vara rester av vindsnurren?" Alla rusar dit. På ett ställe djupt nere under det höga gräset skymtar vi några barkade, delvis förmultnade stockar, se figur 7, som onekligen har likheter med virket som vi ser i resterna av vindsnurren cirka 30 år tidigare i figur 3. Efter att vi andaktsfullt och förbluffade hade studerat och känt på stockarna upptäckte vi strax därefter, några tiotal meter därifrån, en gräsbevuxen liten kulle, se figur 8. När man sparkade bort lite av gräset framgick

Figur 8. *Rockdislar* Klingbergs äng i juli 2022. Gräsbevuxen kulle bestående av halvstora övervuxna flyttblock som möjligen kan ha varit någon typ av fundament, kanske för vindsnurren.

Foto: Lennart Ekman

Figur 7. *Rockdislar* Klingbergs äng i juli 2022. Fotona visar vad som möjligen är de allra sista resterna av Klingbergs vindaggregat.

Foto: Lennart Ekman

det att kullen utgjordes av halvstora flyttblock av granit och liknande kristallina bergarter. Kan kullen ha varit fundamentet till vindkraftverket? Svårt att veta. Självfallet kan vi inte heller vara helt säkra på att det är samma stockar i figur 7 som i figur 3, men det känns ändå som fullt rimligt, till och med troligt. I så fall lyckades vi under vandringen ändå fånga den allra sista gnuttan av den flyende tid som vi var på spaning efter!

Efter hemkomsten till Sverige skickade jag en liten rapport inklusive foton till Göte om vår vand-

ring i hans fotspår i förhoppningen om att han skulle finna redogörelsen intressant. Något svar kom aldrig, varför jag förstod att han inte mådde bra. Strax efteråt fick jag veta att han låg på sjukhuset och bara några dagar senare att han gått bort. Det var ett tungt besked.

Jag kommer alltid att bevara det ljusa minnet av Göte Brunberg och vår sista konversation om den estlandssvenska hembygden.

Figur 9. Göte Brunberg i sin krafts dagar. Här på bygdevandring nära Rickulstranden, sannolikt 2002, tillsammans med Manfred Stenberg på Götes högra sida, Ethel Lagersten, född Stenberg, på vänstra sidan samt, längst till höger i bild, Ingeborg Gineman, född Treiberg.

Foto: Hjalmar Stenberg

Skolavslutning i Birkas

Ingegerd Lindström

Lördagen den 17 juni var det avslutning för niondeklassarna i Nuckö grundskola. Vice ordförande Carl Adelman och jag var på plats för att dela ut två premier till duktiga elever. Den traditionen har vi haft under många år och jag hoppas att vi fortsätter med den även i framtiden. Jag vet att det uppskattas. Just dessa ungdomar, tillsammans med de andra eleverna i grundskolan, har varit involverade i skolans projekt "I estlandssvenskarnas spår". Avslutningen inleddes med att tre fanbärare gick i täten när avgångsklassen steg in i salen. Deras avslutningar är alltid mycket högtidliga med familjerna närvarande. Sedan blev det sång, musik och utdelande av betyg. Från vår förening delade vi ut en premie till den elev, som gjort stora individuella framsteg i skolarbetet under året och en premie till bästa kamraten.

Några dagar senare var det dags igen för en skolavslutning, denna gång för gymnasieeleverna. Vi delade också ut två premier här, en till eleven som gjort stora framsteg under året samt till en elev som lärt sig bra svenska under utbildningen. Till vår glädje så hörde vi att flera elever fick olika utmärkelser för just sina kunskaper i svenska. Roligt att man håller språket levande i Birkas gymnasium! Även här är det

Skolavslutning på grundskolan.

Foto: Ingegerd Lindström

Carl Axel Adelman delade ut premier på gymnasiet.

Foto: Maie Arro

stor uppslutning av föräldrar, som vill fira att deras son/dotter slutat sin gymnasieutbildning och står på tröskeln till vuxenlivet. Vi önskar alla en ljus och bra framtid!

Markägare i Estland!

Vi hjälper dig i följande ärenden som till exempel överlåtelse, arvsärende, bygge, försäljning eller köp av fastigheter.

Ordnar högstbjudande på skogs- och åkermark.

Vänligen kontakta oss:

Katrin Schönberg

katrin@jussuecanum.ee

+372 55 24842

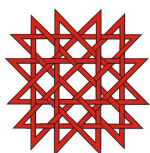
Postadress: Jus Suecanum OÜ

Nurme 2, 90501 Haapsalu, Estland

Upprop från valberedningen

Det dags att nominera ordinarie ledamöter och suppleanter till nästa styrelse som ska väljas vid årsmötet i april. Vi är också i behov av en revisor. Detta görs enklast via mejl till ygstedt@hotmail.com gärna före den 15 oktober, då vi räknar med att ha nästa möte med valberedningen.

För Valberedningen
Lennart Ygstedt
ordförande

Rannarootsi Muuseum
Aibolands Muuseum

Program 2023:

7 oktober kl. 12-15 **Gamla hamnens
marknad** vid
Aibolands museum.

Välkomna!

Adress: Sadama 32, Haapsalu

Info: tfn: +372 47 37 165, info@aiboland.ee,
www.aiboland.ee

ÖPPET: 1 maj-31 augusti, tisdag-lördag kl 10-18, söndag och måndag kl 10-16.

1 september-30 april: tisdag-lördag kl 10-16.
Söndag-måndag STÄNGT.

Adressändring?

Om du flyttar till en ny adress, meddela adressändringen till föreningen med ett mejl till info@rnhf.se eller direkt till den registeransvariga Brita Wiberg, tfn 070-697 48 28, e-post brita.wiberg@gmail.com. Meddela även om du har ändrat din e-postadress, så kvarstår du som prenumerant på Nyhetsbrevet.

Färjelinjen Kapellskär – Paldiski

DFDS Seaways trafikerar färjelinjen mellan Kapellskär och Paldiski.

Avgångstider från Kapellskär:

Måndag - tisdag	kl 09.30
ankomst Paldiski	kl 20.00
Onsdag-fredag	kl 21.00
ankomst Paldiski	kl 08.00
Söndag	kl 09.30
ankomst Paldiski	kl 20.00

Avgångstider från Paldiski:

Måndag-tisdag	kl 22.00
ankomst Kapellskär	kl 7.30
Torsdag-fredag	kl 10.30
ankomst Kapellskär	kl 19.00
Lördag-söndag	kl 22.00
ankomst Kapellskär	kl 7.30

För eventuella ändringar i midsommar och övrigt se DFDS hemsida.

Bokningsavgift: per telefon 150 kronor,
bokning on line 0 kronor.

Boka med e-post pax@dfds.com, eller på
www.dfdsseaways.se. Telefonbokning,
tn 0454-33680 mån-fred 8-16.30

Föreningen har ingen rabatt på resa detta år.

Färjetrafik Stockholm-Tallinn

För aktuella tider se Tallinks hemsida

(Observera att färjan endast går varannan dag.)

Bokning (för medlemsrabatt):

Tfn 08-22 21 40

Avtalsnumret, som hittas i inloggat läge på
föreningens hemsida, skall anges.

För biljettpriser och annan information, se
www.tallinksilja.com/sv

ROOSTA STUGBY – HELT FÖRYNGRAD!

Roosta Stugby bjuder Er verklig hemkänsla! Bland våra 32 stugor av varierande storlek kan Ni hitta den som passar just Er och är i bruk året om. Inför kommande sommar har Roosta genomgått en förnygringskur och här väntar Er fräscha, bekväma stugor med hög standard. Dessutom erbjuder Roosta mängder av möjligheter till en aktiv vistelse. Kom ensam, med familjen eller med hela släkten. Vi kan betjäna upp till 300 gäster.

Hjärtligt välkomna!

**20% rabatt för medlemmar i Rickul/Nuckö
Hembygdsförening!**

Roosta Stugby

Elbiku, Noarootsi vald, Läänemaa
Telefon +372 472 5190
Mobil +372 525 6699
roosta@roosta.ee
www.roosta.ee/sv

ROOSTA
Holiday Village

